Adatok a Hortobágy rovarvilágához

Szabó Sándor
atalanta10szsp@freemail.hu

Abstract

Recently, two species of lepidopterans new for the insect fauna of Hortobágy, an entomologically well studied area. These species were detected using a light trap temporally operating in 1988. One of the species is *Parahypopta caestrum* belonging to *Cossidae*, while the other one is *Coscinia cribraria* belonging to *Arctiidae*. The latter one is of biogeographical significance, recognised as a postglacial relict moth.

A rovartani szempontból is igen jól kutatott Hortobágy területéről két új lepkefaj került elő az elmúlt időszakban. Ezen fajok felfedezése annak a fénycsapdának köszönhető, amely a Halas-tónál ideiglenes jelleggel működött 1988-ban. Ezen terület faunájában az egyik új faj a farontó lepkékhez (*Cossidae*) tartozó spárgalepke (*Parahypopta caestrum*), a másik pedig a medvelepkékhez (*Arctiinae*) tartozó pettyes molyszövő (*Coscinia cribraria*). Ez utóbbi állatföldrajzi szempontból igen lényeges, postglacialis reliktum faj.

A spárgalepke (*Parahypopta caestrum*) egy közép- és dél-európai, valamint nyugat ázsiai elterjedésű faj. Magyarországon csak szórványosan fordul elő. Élőhelye főleg az Alföld homokbuckás vidéke, valamint löszös területei. Az imágo 40-50 mm szárnyfesztávolságú. Első szárnya sötét barnássárga, barna keresztvonalas rajzolattal és egy nagy kávébarna foltból áll. Hátsószárnya világosabb. Maga a lepke már nem táplálkozik, mivel pödörnyelve visszafejlődött, hernyófázisban felhalmozott zsiradékból tartja fenn életfolyamatait. Rejtett életmódú hernyója a spárga gyökerében rág, ezért ritkán kerül a szemünk elé. Hernyója krémsárga, elvékonyodó testű, gyéren szőrözött bőrfelszínű, fejtokja barna. Bábja sárgásbarna színezetű 25 mm nagyságú talajban nagy gubóban bábozódik.

A lepke lassú fejlődésű faj, egy nemzedéke két év alatt fejlődik ki. A lepkék hosszú időn át május végétől augusztus elejéig rajzanak. A fő rajzási időszak június közepére esik. Ezt mutatja a fénycsapda által 1988. június 21-én fogott hím példány adata is. A lepkék késő éjjel párosodnak, majd néhány nap múlva a nőstény a spárga tövére helyezi petéit. Hosszú rajzási idő miatt a peterakás és a kis hernyók kikelése nagyon elhúzódik. A lerakott petékből két hét múlva kelnek ki, kezdetben a spárga felszínét rágják, később befúrják magukat a gyökér belsejébe. A tápnövény az egyetlen hazai faj az óvilági elterjedésű spárga (*Asparagus officinalis*). Ezt a növényt a népnyelv csak nyúlárnyéknak nevezi. A növény élőhelye száraz gyepek, homokterületek, valamint löszpusztagyepek, bokorerdőkben fordul elő. Számos kultúrváltozatát termesztik a spárgának, amely potenciális tápnövényként szerepel a lepke életében. A tápnövény és az ezen fejlődő lepke elsősorban száraz, meleg klímájú helyeket kedveli. Magyarország területén gyűjtött példányok nagyobb spárgatermelő helyekről származnak (Szeged, Szentes, Pécs, Cegléd, Tompa stb.). Ezek a lelőhelyadatok dél-magyarországiak, vannak azonban ezeknél északabbiak is (pl.: Miskolc, Mosonmagyaróvár, Nyíregyháza).

A vadon növő spárga löszös alapkőzetű területeken akár ember nagyságú is lehet. Felálló szárú, dúsan elágazó növény melynek levelei visszafejlődtek. Az asszimilációt az enyhén ellaposodott szártagok végzik. Termése éretten vörös bogyó (2-4 magot tartalmaz). A spárgalepke hernyója által rágott tövek, feltűnően korán megsárgulnak, lehullajtják leveleiket. A spárgalepke kártételét a termelők a hernyó rejtett életmódja miatt nem ismerik fel, ezért jelentőségét alábecsülik. A spárgaültetvényen kártétele csak szórványosan

jelentkezik, nem jelentős a magyarországi éghajlaton. A mediterrán országokban azonban nagyobb károkat okoz a kultúrváltozatú spárgaültetvényeken. A Hortobágyon fogott példány amely, eddig egyik szakirodalmi adatban sem szerepel a faj állatföldrajzi elterjedését és előfordulását is gazdagítja. Valószínű maradvány jellegű löszgyep folton, mai napig is előforduló vadspárga növényen fejlődött ki.

Pettyes molyszövő - *Coscinia cribraria punctifera* (FREYR 1831). Az újabban a bagolylepke-szerűek (*Noctuoidae*) alcsaládjának tekintett medvelepkékhez (*Arctiinae*) tartozó, kinézetére jelentéktelen külsejű lepke. Állatföldrajzilag viszont annál érdekesebb, értékesebb faj. Európa északi és középső részén a Linnaeus által leírt törzsalak él, a Kárpát-medencében és a Balkánon viszont a világosabb színű, gyérebben foltozott alfaj az *ssp. punctifera* él. Magyarországon az Aggteleki-karszton (VARGA 1999, 2005) és a határos Szlovákiai-karszton is, valamint a Nyírségben (Haláp, Bátorliget) tenyészik, ezenkívül megtalálták még tőlünk délre Herkulesfürdő környékén is (VARGA 1999). Újkeletű felfedezés Hajdúbagos, Hortobágy (Halastó, 1988), valamint bagaméri előfordulásai. Fenti izolált megjelenése arra utal, hogy korai posztglaciális melegkori maradványfaj lehet. (RAKONCZAY 1989).

A populációk rendkívül gyér egyedszámúak, a Nyírségből csak a Bátorliget melletti Fényi-erdőből vannak újabb bizonyító példányai. Magyarországon két nemzedéke van (május, június, ill. július és augusztus). A kevésbé megfelelő helyeken csak egy nemzedéke repül június-július folyamán. Főleg nappal repül, fényre csak ritkán jelenik meg. Sohasem tömeges előfordulású faj. A nőstény petéit kisebb csomókban helyezi el fűfélékre. A pete eleinte fénylő aranysárga, később megsötétedik. Hernyója barnásszürke, hátán aranysárga sáv fut, oldalán hasonló mintázattal. A hernyó felületét feketés szemölcsök borítják gyér szőrzettel ellátva. A hernyó nyáron és ősszel, majd áttelelés után tavasszal különböző apró növényeken él (*Taraxacum, Veronica, Poa*). Bábja zömök, sötétbarna színű, laza, fehéres szövedékben nyugszik a talajfelszínen.

Ez a faj a kipusztulás közvetlen veszélyében levő védett, Vörös könyves faj, melynek hortobágyi előfordulása és megtalálása, elterjedés szempontjából igen jelentős, mivel korábban erről a területről nem volt kimutatható.

IRODALOM

RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1989. Vörös Könyv. A Magyarországon kipusztult és veszélyeztettet növény- és állatfajok: 171-261. Akadémiai, Budapest

VARGA, Z. 1999. The lepidoptera of the Aggtelek National Park. In: Mahunka, S. (szerk.): The fauna of the Aggtelek National Park. Vol. 2.: 443-504. Hungarian National History Museum, Budapest

VARGA, Z., RONKAY, L., BÁLINT, ZS., LÁSZLÓ, GY., PEREGOVITS, L. 2005. Checklist of the fauna of Hungary, Volume 3. Macrolepidoptera. Second improved edition: Hungarian National History Museum, Budapest, 116 pp